

ZIMANÊ KURDÎ

SERETAYÎ 3

2019/2020

AMADEKAR

Ev pirtûk ji aliyê Komîteya
Zimanê Kurdî ve hatiye
amadekirin.

LÊVEGER

- Komîteya Şopandinê
- Komîteya Fotoşopê
- Komîteya Redekteyê

Ev pirtûk ji aliyê Saziya Minhacan ve, wek
pirtûka wanedayînê, ji bo dibistanan hatiye
pejirandin.

NAVEROK

BEŞA YEKEM	7
SİRÛDA ABC'YÊ	8
LÊVEGER	9
BEŞA DUYEM	19
XWENDEVAN IM.....	20
AREZÛYÊN XWENDEKARAN	21
WÊNESAZA BIÇÛK.....	28
XWENDINA ÇÎROKAN.....	37
ZAROK Û LÎSTIN.....	44
BEŞA SÊYEM	53
DARA ZEYTÛNÊ	54
EM DARAN BIÇÎNIN.....	61
SEWALÊN ME	71
PERPERÎK	78
BEŞA ÇAREM	79
CÛDÎ Û TELEVÎZYON.....	80
XWARINA HEVSENG	87
WERZIŞ Û TENDURISTÎ.....	95
CIWANA.....	104
BEŞA PÊNCHEM	105
NEWROZ.....	106
EFRÎN	113
PARASTINA XWEZAYÊ.....	121
AY LÊ GULÊ	130

BEŞA YEKEM

WANEYA YEKEM: SIRÛDA ABC'YÊ

WANEYA DUYEM: LÊVEGER

SIRÛDA ABC'YÊ

Bijî bijî Kurdistan
Rê girtî, me biçûkan
Va em diçin dibistan
Ji bo hînbûna ziman

Zimanekî şîrîn e
Ciwana hingivîn e
Abeya wê bixwîne
Sih û yek tîp bi cî ne

Heşt tîp hene şiyar in
Navê wana dengdêr in
Bîst û sisê xewar in
Tîpên girs û dengdar in

Dibistana têkoşer
Hînbûna wana ji ber
Kar û xwendin, zanewer
Mamostê me Dilawer

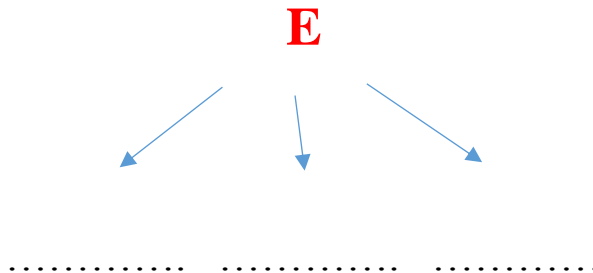
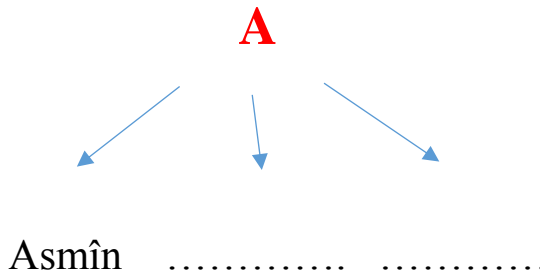

LÊVEGER

1- Em bersiva pirsên li jêr bidin:

- a. Çend tîpên kurdî hene?
- b. Çend tîpên dengdar hene?
- c. Çend tîpên dengdêr hene?

2- Em bi alîkariya tîpên dengdêr peyvan saz bikin:

Ê

O

Û

Î

3- Em hevokên li jêr kite bikin:

Sala xwendinê ya nû dest pê kir.

Sa-la.....

Li pirtûkxaneyê pir çîrokên xweş hene.

.....

4- Em hevokên li jêr bixwînin û peyvên pirjimar destnîşan bikin:

a- Em waneyên xwe baş dixwînin.

b- Hevalên min pir in.

c- Em bi lîstokan dilîzin.

ç- Em ji pirtûkan sûdê digirin.

5- Em hevokên yekjimar ên li jêr bikin pirjimar:

a- Ew çîrokê dixwîne.

b- Hevala min hêja ye.

c- Em gulê diçînin.

ç- Min xwarin da pisîkê.

6- Em hevokên pirjimar ên li jêr bikin yekjimar:

a- Ew helbestan dixwîne.

b- Li daristanan lawir hene.

c- Lîstikên me bêzîrar in.

ç- Wêneyên wan balkêş in.

7- Em hemwateya peyva şînkirî, ji nav peyvan hibijêrin:

- Em derbasî **polên** xwe bûn.

- Em derbasî xwe bûn. (ref - mêze - kursî)

- Dîmenê **xwezayê** xweşik e.

- Dîmenê xweşik e. (surişt - maf - çem)

- Min **destûr** ji mamoste xwest.

- Min ji mamoste xwest. (pel - kar - rêdan)

8- Em peyv û dijawateya wê bigihînin hev:

Hêsan

Kin

Dirêj

Qirêj

Paqij

Tiral

Zîrek

Zehmet

Xweş

Nexweş

9- Em cihê vala li gorî cînava guncaw dagirin:

..... xwendekar im.

..... xwendekar î.

..... xwendekar e.

..... xwedekar in.

..... xwendekar in.

10- Em bi hevokên li jêr deqekê saz bikin:

✚ Em wan di pirtûkxaneyê de bi cih dikin.

✚ Û her demekê, em wan paqij dikin.

✚ Piştî ku em pirtûkan dixwînin.

.....

.....

.....

11- Em li wêneyê li jêr baş binêrin û sê hevokan li ser binivîsin:

.....

.....

.....

12- Em her sê pendên li jêr bi awayekî xweşik li ser lênûsa xwe binivîsin:

✚ Bi gulekê gulîstan nabe.

✚ Kaniya ku te av jê vexwar, gemar neke.

✚ Welat dê ye hem jî bav e, nayê kirîn û firotin bi dirav e.

BEŞA DUYEM

WANEYAYEKEM:

XWENDEVAN IM

WANEYA DUYEM:

AREZÛYÊN XWENDEKARAN

WANEYA SÊYEM:

WÊNESAZA BIÇÛK

WANEYA ÇAREM:

XWENDINA ÇÎROKAN

WANEYA PÊNCHEM:

ZAROK Û LÎSTIN

XWENDEVAN IM

Xwendevan im xwendevan

Jêhatî me bêguman

Pir pirtûkan dixwînim

Roniyê têr dibînim

Çand û dîrok û ziman

Hemû zaravên kurdan

Bi dilxweşî fêr dibim

Rê li pêş xwe vedikim

Dibistan û zanîngeh

Berek mezin pir fireh

Ramanê me li pêş dixê

Tiştêkî nû derdixê

Xwendevan im xwendevan

Bo pêşerojê pehlewana

Yûnis Behram

AREZÛYÊN XWENDEKARAN

- 1- Kesên di wêneyê de çi dikin?
- 2- Arezûya te çi ye û çima te ev arezû hilbijartiye?
- 3- Hûn kengî arezûyên xwe pêk tînin?

AREZÛYÊN XWENDEKARAN

Arezû karek e ku zarok bi xwe û li gorî kêfa xwe hildibijêre yan jî ji kesên li derdora xwe digire.

Mamoste: Xwendekarino! Em ê îro arezûyên hev nas bikin. Mamoste ev pirs ji xwendekaran kir: Arezûya te çi ye? Bersivên xwendekaran cur bi cur bûn; arezûyên wan wênesazî, muzîk, çandina daran, xwendina çîrokan...

Tenê Cûdî ev bersiv da: "Kêfa min ji wênesaziyê re tê, lê dayîk û bavê min, ji bo ku bandoreke neyînî li xwendina min neke, nahêlin ez gelekî wêneyan xêz bikim".

Mamoste: Bijî xwendekarino, hûn hemû xwendekarine behremend in! Hûn dikarin arezûyên xwe bi rahênan û alîkariya malbata xwe li pêş bixin û di pêşerojê de, afrîner bin. Lê pêwîst e em, di demên vala û rojên navberan de, bi arezûyên xwe rabin. Ji bo ku bandorê li xwendina we neke, dema xwe bi rêk û pêk bikin. Bi vî awayî wê dayîk û bavê we jî alîkariya we bikin.

Giftûgoya Waneyê:

✚ Em bersiva rast hilbijêrin:

1- Kî arezûyên mirov hildibijêre?

a- Dayîk û bav **b-** Mamoste **c-** Mirov bi xwe

2- Dayîk û bavê Cûdî nahêlin Cûdî gelekî wêneyan xêz bike, ji tirsê ku wî:

a- Ji xwendinê dûr bixe **b-** Xwendinê pê şîrîn bike
c- Nêzikî malbatê bike

3- Divê em di kîjan demê de arazûyên xwe pêk bînin?

a- Xwendinê **b-** Raketinê **c-** Vala û navberan

4- Arezûyên me çawa bi pêş dikevin?

a- Bi rahênanê **b-** Bi xemsariyê **c-** Bi dûrketinê

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Arezû

Hîndarîkirin

Behremend

Heskarî

Rahênan

Jêhatî

2- Em cihên vala bi peyvên guncaw dagirin:

vala - pêş - afrîner - navber - rahênan

Hûn dikarin arezûyên xwe bi û alîkariya malbata xwe li bixin û di pêşerojê de bin. Lê pêwîst e em, arezûyên xwe di demên û rojên de pêk bînin.

3- Em li ser lînûsa xwe, sê xêzan derbarê arezû û tiştên ku em ji wan hez dikin, binivîsin.

RÊZIMAN

KITE:

✚ Em hevokên li jêr bi regekî normal bixwînin:

Em ji bo zanînê dixebitin.

Bi lêkolînan em digihêjin rastiye.

✚ Em peyv bi peyv hevokên li jor kite bikin:

Em ji bo za-nînê di-xe-bi-tin

Bi lê-ko-lî-nan em di-gi-hê-jin ras-ti-yê

Em gihaştin çi encamê?

Rêgez:

Kite: Ew parçeya peyvê ya ku bi carekê ji devê mirov derdikeve.

✚ Em peyvên li jêr kite bikin:

Peyv	Kitekirin
Gavan	Ga-van
Karker	Kar-ker
Zembîl	Zem-.....
Zarok

✚ Di her kityekê ji kiteyên li jêr de, çend tîpên dengdêr hene?

Dibistan

Cotkar

Bazar

Di-bis-tan

Cot-kar

Ba-zar

Encam: Di her kityekê de tîpeke dengdêr heye.

✚ Em her du hevokên li jêr kite bikin:

Xaka me berhemdar e.

.....

Em ji avjeniyê hez dikin.

.....

XWEŞNIVÎS

✚ Em her du deqên li jêr bixwînin:

1- Dema ku em ji dibistanê vedigeriyan, min dît hevala min Jiyan bi lez beza û ji nişka ve li erdê ket. Ez bi lez ber bi wê ve çûm û min alîkariya wê kir.

2- Dema ku em ji dibistanê vedigeriyan, min dît hevala min Jiyan bi lez beziya û ji nişka ve li erdê ket. Ez bi lez ber bi wê ve çûm û min alîkariya wê kir.

✚ We çî cudahî di navbera her du deqan de dît?

Rêgez:

Pêwîst e di nivîsê de valahî di navbera peyvan de hebe.

WÊNESAZA BIÇÛK

- 1- Di xwezayê de çi, bala te dikişîne?
- 2- Ji bo ku em van dîmenan nîgar bikin, pêwîstiya me bi çi heye?
- 3- Tu berî niha beşdarî pêşangeha dibistanê bûyî?
- 4- Tu bêtir ji kîjan behre û jêhatiyên hez dikî?

WÊNESAZA BIÇÛK

Li pêşangeha ku li dibistanê çêbibû, xwendekaran gelek jêhatî û behreyên xwe pêşkêş kirin. Di beşê wênesaziyê de, gelek wêneyên cihêreng bala xwendekar û mamosteyan kişand. Bi taybet wêneya ku Zîlanê xêz kiribû, gelekî balkêş bû. Hevalê wê Zana jê pirsî: Tu çawa wêneyên balkêş, xêz dikî?

Zîlan: Her lawirekî xweşik an xwezayeke rind bala min dikêşe, dixwazim zû bi zû wan bikim wêne û li ser kaxezê zindî bikim.

Zana: Tu ji bo pêşerojê çi dihizirî?

Zîlan: Bibim wênesazeke navdar û xwezaya welatê xwe bi cîhanê bidim nasîn.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Xwendekaran li ku behre û jêhatiyên xwe pêşkêş kirin?
- 2- Çi di pêşangehê de bala xwendekar û mamosteyan kişand?
- 3- Zîlanê ji bo pirsê Zana, çi bersiv da?
- 4- Kî alîkariya Zîlanê dike?
- 5- Zîlan dixwaze di pêşerojê de çi bike?
- 6- Tu jî dabaşa jêhatî û behreya xwe bike.

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyvê ya rast hilbijêrin:

Pêşangeh

Temaşegêh

Dîtin

Kargeh

Behre

Çalakî

Jêhatî

Pîvan

Zindî

Firinde

Genim

Giyandar

2- Em behre û alavên wê yên pêwîst bigihînin hev:

Avjenî

Wênesazî

Muzîk

3- Em behreya xwe nas bikin û tiştê ku herî kêfa me jê re tê, hibijêrin û heger li nav rêzan peyda nebe em binivîsin:

a- Gelo ez ji muzîkê hez dikim?

b- Gelo ez ji xêzkirin û wênesaziyê hez dikim?

c- Gelo ez ji siwarkirina tiştan û vedîtinan hez dikim?

ç- Gelo ez ji werzişê hez dikim?...

✚ Em çawa van behreyên xwe li pêş bixin?

4- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

taybet - balkêş - her - xweza

a- Bi wêneya ku Zîlanê xêz kiribû.

b- Tu çawa wêneyên xêz dikî?

c- lawirekî xweşik anyeke rind bala min dikêşe.

DERBIRÎN

1- Her wêneyek wate û pêhesînekê li gel me çêdike.

Mînak:

Alan nameyekê ji
hevalê xwe re dinivîse.

Ev xwendekar ji bo çûna
dibistanê amade ye.

2- Em her wêneyekê bi sê hevokan derbirînin:

.....
.....
.....

.....
.....
.....

RÊZIMAN

XAL:

✚ Em rêzepeyvên li jêr bixwînin:

- Em behreyên xwe li pêş dixin.
- Dema ku em
- Ez ji avjeniyê hez dikim.
- Hûn xwendekarine jîr in.
- Ew wêneyên xweşik li

✚ We çî cudahî di navbera wan de dît?

Rêgez:

Dema ku hevok bi dawî dibe, xal li dawiya wê tê nivîsîn.

XWEŞNIVÎS

Rêgez: Hevok bi tîpa mezin dest pê dike.

1- Em her du gotinên pêşyan yên li jêr, bi awayekî xweşik li ser lênûsa xwe binivîsin û ji bîr nekin rêgezê bi kar bînin:

a- Nanê nekarên li tu derê tune ye.

b- Av çî qasî di golê de bimîne, genî dibe.

XWENDINA ÇÎROKAN

- 1- Kêfa we ji çîrokan re tê?
- 2- Hûn çi sûtê ji xwendina çîrokan digrin?
- 3- Çîrokeke ku te xwendiyê an jî bihîstiyê ji hevalên xwe re vebêje.

XWENDINA ÇÎROKAN

Xwendina çîrokan aşopên mirov fireh dike û rê li ber afrandinê vedike.

Gulbîn xwendekareke zarşîrîn e. Di kejê yekem de, Gulbîn tev li pêşbirka çîrokên zarokan, bûbû. Dema Gulbînê çîroka ku rêsaye xwend, awayê xwendina wê; xweşbêjî û rewanbêjiya wê û peyvên ku çîrok pê hatibû nivîsandin, bala hemû kesên amade kişand. Piştî Gulbînê xwendina çîrokê bi dawî kir, kesên amade bi coş jê re li çepikan dan.

Gulbînê bala ragihandinê jî kişand. Endamê ragihandiinê ev pirs jê kirin: Tu ji kê fêrî xwendina çîrokan bûyî û rewanbêjiya te çawa li pêş ket? Kê te fêrî hunera nivîsandina çîrokan kiriye?

Gulbîn: Dema dapîra min ji me re çîrok digotin, min xwe di nava çîrokê de didît. Min hewl dida çîrokan bibêjim. Dayîk û bavê min ji min re pirtûkên çîrokan û kovarên zarokan dianîn. Her ku min çîrokek dixwend, fêrî çend peyvên nû dibûm. Min ew li dibistanê di waneyên ziman de bi kar dianîn. Vê yekê bala mamosteyê min kişand û alîkariya min di nivîsandina çîrokan de kir.

Gulbînê xelata yekem a çîroknivîsê wergirt û di dawiyê de spasiya mamoste û malbata xwe kir û xelata xwe diyarî dapîra xwe kir.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Di awayê xwendina gulbînê de, çi balkêş bû?
- 2- Kesên amade çawa nêzî Gulnînê bûn?
- 3- Dema dapîrê çîrok digotin, Gulbînê çi dikir?
- 4- Malbat û mamosteyê wê, çawa alîkariya wê kirin?
- 5- Gulbînê çi sûd ji çîrokan girt?

HÎNDARÎ

1- Em peyvên (xweşbêjî - rewanbêjî - ragihandin) di hevokên li jêr de, li şûna hemwateya wan, bi cih bikin:

✚ Baran wane bi awayekî hûnandî xwend.

✚ Baran wane bi awayekî xwend.

✚ Bavê zînê di çapemeniyê de dixebite.

✚ Bavê zînê di de dixebite.

✚ Ew mirovekî xweş diaxive.

✚ Ew mirovekî

2- Em peyvên li jêr di hevokan de, bi cih bikin:

Wergirt:

Aşop:

Zarşîrîn:

3- Em peyvê bigihînin di jwateya wê:

Nû

Kevn

Teze

Kevir

Dawî

Navîn

Destpêk

Jor

Kişand

Vexwar

Qeşart

Dehfand

RÊZIMAN

BÊHNOK:

+ Em hevokên li jêr bixwînin:

a- Tu çawa wêneyên balkêş, xêz dikî?

b- Em baş dixebitin, lê dema me pir nemaye.

c- Tablo, firçe û reng, alavên wênesaziyê ne.

Rêgez:

Bêhnok cihê bêhinvedanê, nîşan dike.

+ Em bêhnokan di cihê guncaw de, bi kar bînin:

a- Ew pir ji helbestan hez dikin lê pirtûkên wan kêmin.

b- Firyal Moryan Şahîn û Dildar xwendekar in.

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em penda li jêr bi awayekî xweşik li ser lênûsa xwe binivîsin:

Tiştên bi pênuşê hatine nivîsandin, bi bivar nayê şandin.

ZAROK Û LÎSTIN

- 1- Hûn ji kêjan lîstikan hez dikin?
- 2- Hûn bi kê re dilîzin?
- 3- Navên hin lîstikên ku hûn nas dikin, vebêjin.
- 4- Hûn li ku derê dilîzin?
- 5- Di dema lîstinê de hestên we çawa ne?

ZAROK Û LÎSTIN

Em zarokên biçûk, danûstendina me ya destpêkê bi rêya lîstinê dest pê dike. Ev lîstik derfetên tevgerê li gel me xurt dike. Her wiha kêfxweşî û derûniyeke saxlem li gel me peyda dike. Em zarokên biçûk, dibezin, lîstokan dilîzin û lîstikên nû diafirînin. Ev lîstok, aşopên me fireh û bêsinor dikin. Em bi lîstikan mezin dibin û dema mirov mezin dibin jî, di aşopên xwe de, ew lîstik û tevger kêliyên herî xweş dibînin.

Li hemberî vê, gelek caran malbatên me, ji bo em xwe gemar nekin, derfetê pir nadin. Bi taybetî dema

lîstin li deveyî malê be û bi tevger be. Mîna: kişandina werîs, veşartokê... Lê ev nêzîkatî ne di cih de ne, ji ber ku divê em bi zaroktiya xwe şa bibin. Rola malbatên me di birêkûpêkiya demê û dabeşkirina wê de heye. Lê divê em ji bîr nekin piştî xwendin û kar, dema lîstinê tê.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Danûstendina destpêkê li gel zarokan, bi çi dest pê dike?
- 2- Sûdên lîstinê ji bo me çi ne?
- 3- Dema mirov mezin dibe, kêliyên herî xweş yên di bîrgeha wî de dimînin, çi ne?
- 4- Çima ji bo lîstinê, malbat pir derfetê, nadin zarokan?
- 5- Em ê çawa hevsengiyê têxin nabera xwendin û lîstinê?

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva şînkirî ji nav peyvan hilbijêrin:

- Ev lîstik **derfeta** tevgerê xurt dike.
- Ev lîstik tevgerê xurt dike. (dem - delîve - kar)

- Lîstin **aşopa** me fireh dike.
- Lîstin me fireh dike. (xeyal - hizir - agahî)

- Em tiştên nû **diafirînin**.
- Em tiştên nû (şewitandin - çêdikin - hatin)

2- Em navên lîstikan binivîsin:

.....

.....

.....

DERBIRÎN

✚ Em bi rêya bersivên pirsên li jêr, deqekê saz bikin:

Em herî pir ji
kîjan lîstikan
hez dikin?

Em bi kê re
dilîzin?

Em di kîjan
demê de
dilîzin?

Em dema xwe
ya vala, çawa
derbas dikin?

.....

.....

.....

.....

.....

RÊZIMAN

PIRSNÎŞAN:

✚ Em hevokên li jêr bixwînin:

a- Tu ji xwendina çîrokan hez dikî?

b- Hûn ji çîrokan sûtê digirin?

c- Mirov çawa dikare arezûyên xwe li pêş bixe?

✚ Ev hevok çi diyar dikin û li dawiya wan çi hêma heye?

Rêgez:

Li dawiya hevokên pirsyariyê,
pirsnîsan tê bikaranîn.

✚ Em pirsên bersivên li jêr binivîsin:

1-

Min serdana bajarê Qamişloyê kir.

2-

Dar li daristanan hene.

3-

Mala me li bakurê bajarê Amûdê ye.

4-

Bi piranî kêfa min ji gulên rengzer re tê.

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em helbesta li jêr bi regekî watedar bixwînin û paşê bi awayekî bi rêk û pêk li ser lênûsa xwe binivîsin:

Hevalê delal, ey kurê xwendekar
Me danîne ristên xwe pir bêjimar
Ji te hêvîdar im ji min megire dil
Ku pêşkêş dikim ez ji bo te gul

Cegerxwîn

BEŞA SÊYEM

WANEYAYEKEM:
DARA ZEYTÛNÊ

WANEYA DUYEM:
EM DARAN BIÇÎNIN

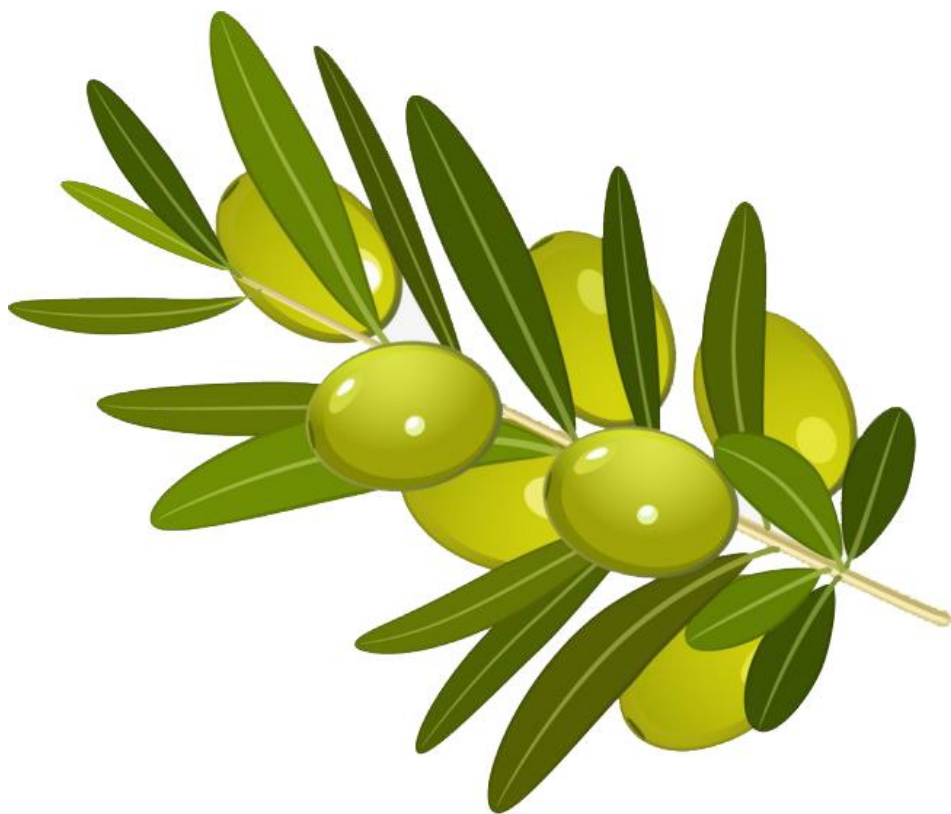
WANEYA SÊYEM:
SEWALÊN ME

WANEYA ÇAREM:
PERPERÎK

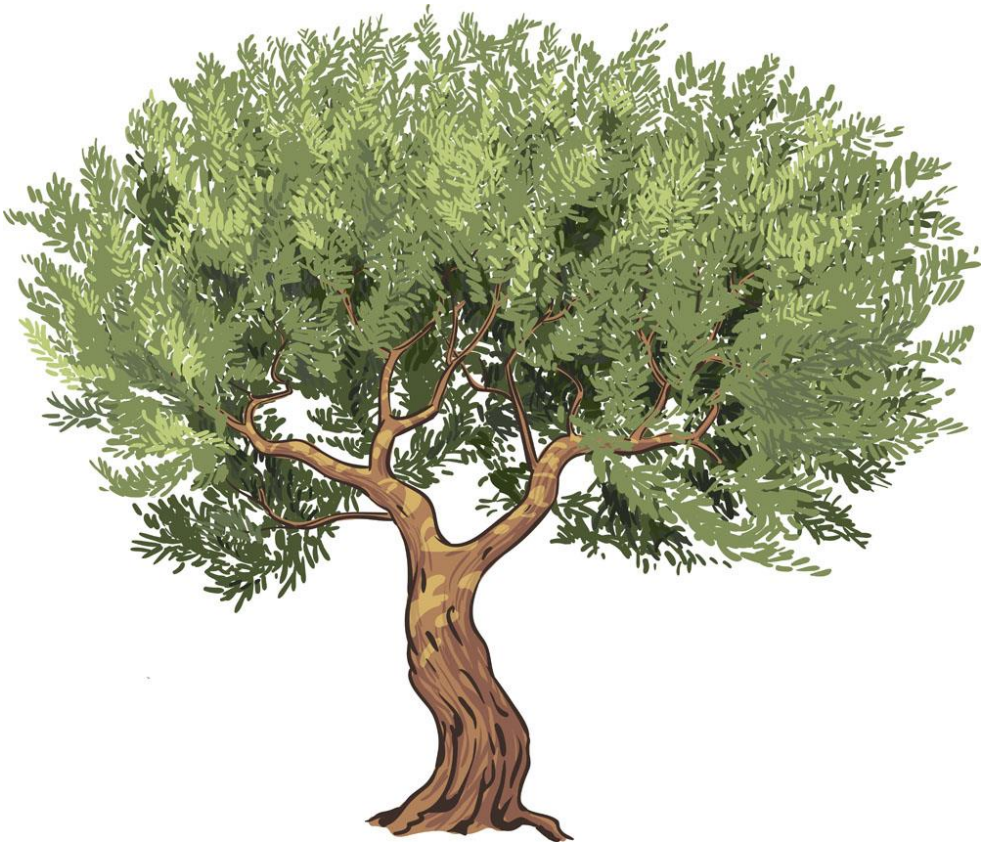

DARA ZEYTÛNÊ

- 1- Şaxa ku hûn di wêneyê de dibînin a çi darê ye?
- 2- Sûdên dara zeytûnê çi ne?
- 3- Li Kurdistanê darên zeytûnan gelekî li ku derê hene?
- 4- Kî ji we dizane şaxê zeytûnê yê di devê kevokê de, sembola çi ye?

DARA ZEYTÛNÊ

Dara zeytûnê, dareke her dem kesk û temendirêj e, temenê wê digihêje sedên salan. Xwe li ber mercên avhewa û jîngehê yên hişk mîna germhî, serma û axa bikevir digre. Ji (3-6) metreyan bilind dibe. Dara zeytûnê hem di warê aboriyî hem jî di parastina jîngehê de samaneke netewî ye. Dara zeytûnê dareke hilberîner û merd e. Em ji zeytûn, pel û qurmê wê gelek sûdan digirin.

Zeytûn yek ji xwarinên sereke yên tîmardar e; pêdiviya mirovan pê heye û zengîn e. Ji zeytûnan zeyt jî tê derxistin. Zeyta zeytûnan, zeyta herî baş e, ew jî ji

bo xwarinê û di warê tenduristiyê de jî, tê bikaranîn. Pelên zeytûnan ji bo gelek nexweşiyên tîkî bikaranîn û wek çayê tê vexwarin. Ji qurmê wê peykerên hunerî tîkî çêkirin. Em ji bîr nekin ku şaxê zeytûnê wek sembola aşîtiyê tê naskirin û wêjevanan dara zeytûnê wek nişaneyê xweragirî û berxwedanê bi nav kirine.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Dara zeytûnê dareke çawa ye?
- 2- Di kîjan mercan de dara zeytûnê dikare bijî?
- 3- Berhemên dara zeytûnê çi ne?
- 4- Pelên zeytûnê ji bo çi tîkî bikaranîn?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyva rengsor, xêz bikin:

a- Darên zeytûnan dikarin di **avhewayeke** germ de bijîn.

kêşwer - mal - xweşik

b- Dar, **jîngehê** diparêzin.

pirtûk - derdor - mêze

c- Daristan yek ji **samanên** aboriyê ye.

sermiyan - dar - gulav

ç- Dara bê**hilberîn**, kes keviran navêje wê.

çav - ber - hişmendî

d- Zeyta zeytûnan ji **elementên** girîng pêk tê.

hêman - ax - deşt

2- Em hevoka li jêr sergihayê bikin:

✚ Ji ber ku dara zeytûnê di mercên dijwar de dijî,
bûye nîşana

3- Em cihê val bi peyva guncaw dagirin:

Zeyta zeytûnan, zeyta herî e. (xerab - bisûd)

Pelên zeytûnan wek tînan bikaranîn.
(derman - xwarin)

Dara zeytûnan, dareke e.
(bêsûd - hilberîner)

RÊZIMAN

✚ Em hêmaya guncaw (xal, bêhinok, pirsênîşan) di dawiya hevokê de bi cih bikin:

a- Em pirtûkên xwe diparêzin

b- Hûn li dibistanê çî waneyan distînin

c- Em bi dispilîn li otobîsê siwar tên lê rêya me pir dirêj e

XWEŞNIVÎS

Rêgez:

Di nivîsê de, pêwîst e ku tîpên di peyvekê de, dûrî hev neyên nivîsandin.

Mînak:

Awayê çewt: D ar a xeb atkar an, her d em b ib er e.

Awayê rast: Dara xebatkaran, her dem biber e.

✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik, li lênûsa xwe binivîsin û rêgeza ku em fêr bûn, bi kar bînin:

Li rojavayê Kurdistanê, bajarê ku bi darên zeytûnan navdar e, bajarê Efrînê ye. Ji ber ku bêhtirî sêzdeh milyon darên zeytûnan lê hene.

EM DARAN BIÇÎNIN

- 1- Dar li mala we hene?
- 2- Dar gelekî li ku tèn dîtin?
- 3- Em çi sûdê ji daran digirin?
- 4- Hûn çawa li daran baldar in?

EM DARAN BIÇÎNIN

Li dibistanê xwendekaran şanoyeke bi navê "em daran biçînin", pêşkêş kir. Her xwendekarek bi rola darekê rabû.

Mîrza: Em darên tirî bisûd in; tîmarên cur bi cur (dîms, mireba) pêşkêşî we dikim û pelên me di çêkirina xwarinan de, tên bikaranîn.

Hêvî: Em darên tûyan ne kêmî we ne; em tûyên xweş hildeberînin û stargeha çûk, çivîk û pîr zindiyan in.

Nazdar: Hûn baş min nas dikin; ez dara sêvê me. Hûn bi sêvên min tîmar dibin û tenduristiyeke saxlem bi dest dixin.

Kawa: Em daraên behîvan in; em behîvên xweş û pir bisûd pêşkêşî we dikin.

Daran tevan bi hev re got: Em dar in, em zindî ne, me biparêzin û li her derê me biçînin!

Şano, bi çepikên xwendekaran bi dawî bû. Mamoste bi bîr xist ku îro cejina daran e û cejina daran li wan pîroz kir.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Navê şanoya ku xwendekaran pêşkêş kir, çi bû?
- 2- Çi sûdên darên tiriyê hene?
- 3- Em çi sûdê ji dara sêvê bi dest dixin?
- 4- Xwendekaran, di dawiya şanoyê de çi bi hev re gotin?
- 5- Ev şano bi çi boneyê hate pêşkêşkirin?
- 6- Tu û hevalên xwe vê şanoyê li ser dika polê, zindî bikin.

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Biyaban

Xwarin

Zindî

Kêrhatî

Stargeh

Lûs

Tîmar

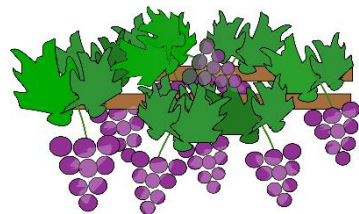
Çolistan

Bisûd

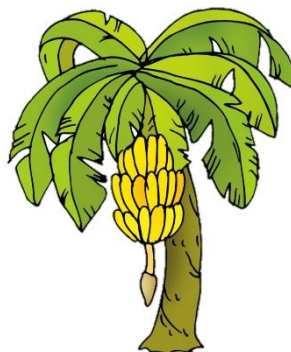
Giyandar

2- Em berê ku ji darê tê hilbirandin, bighînin dara wê:

Pirteqal

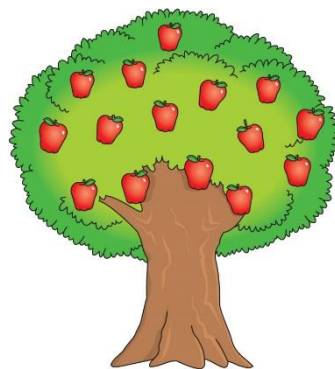
Mûz

Sêv

Tirî

3- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

çandin - welat - sî - hewa

a- Dar, me ji qirêjîyê paqij dike.

b- Em li ber daran, xwe vedihesînin.

c- Li me gelek cureyên daran hene.

ç- daran xwezaya me xweş dike.

RÊZIMAN

NAVDÊR:

ÇÛK

Çûkê danî ser darê
Xwariye genimê kewarê
Çûka min çilziman e
Bûye xemla buharê
Perê çûkê belek in
Sor û zer û xelek in
Yên ji çûkan hez dikin
Ji zarokan gelek in

Gernas Koçer

✚ Em li jêra wêneyê, navê guncaw binivîsin:

.....

.....

.....

.....

Rêgez:

Em ji her heyînekî re navekî bi kar tînin. Ev nav wek **navdêr** tê bi navkirin.

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em malika helbesta li jêr bi aweyekê xweşik, li lênûsa xwe binivîsin:

Serxwe nabe Kurdistan
Bê xwendin û dibistan

Osman Sebrî

- ✚ Em nivîsa li jêr baş bixwînin û weke rênivîsê li lênûsa xwe binivîsin:

**Ji bo ku em encamên baş bi dest bixin,
divê em baş bixebitin.**

DERBIRÎN

✚ Cejna daran kengî ye û em tê de çî dîkin?

Em pênc hevokan, li ser vê rojê binivîsin.

.....

.....

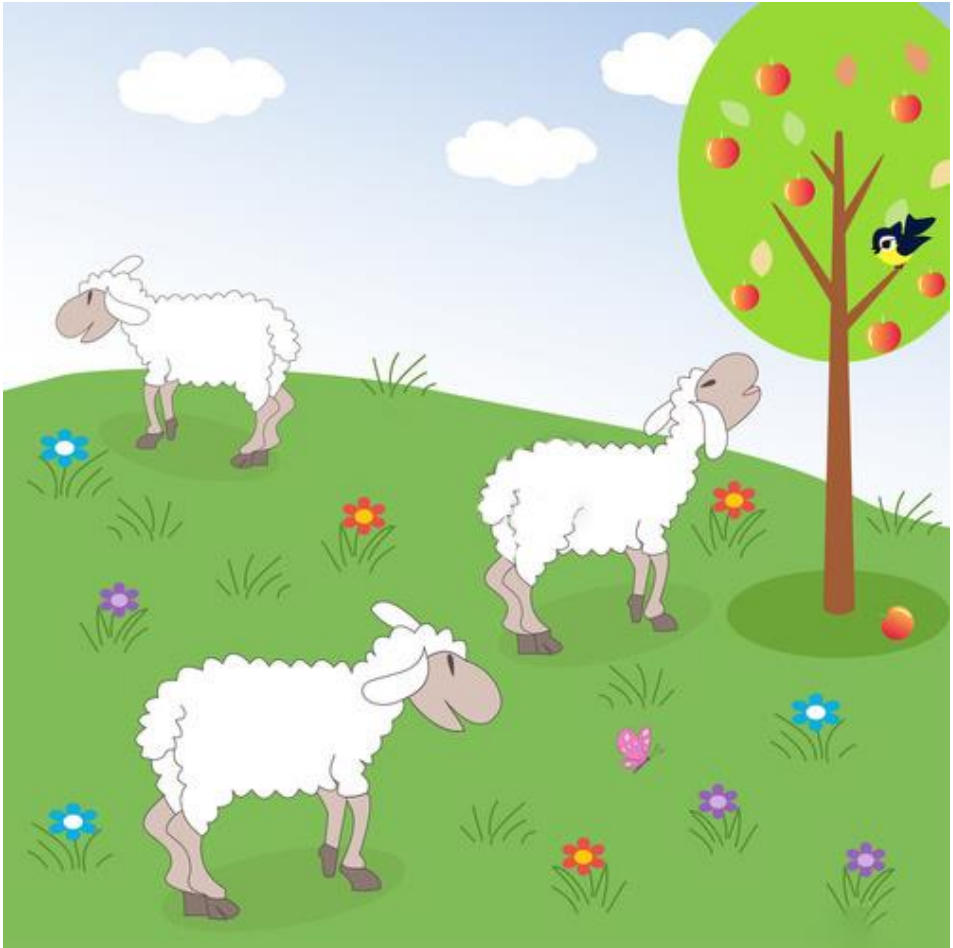
.....

.....

SEWALÊN ME

- 1- Hûn çî di wêneya li jêr de dibînîn?
- 2- Li herêma te sewal hene?
- 3- Tu ji kîjan cureyê lawiran hez dikî?
- 4- Kesê ku diçe ber pez, em çî navî lê dikin?

SEWALÊN ME

Gava dayîka min meşk dikila, ew nîvşkê ku datanî ser nanê me, cêja wî ji ser zimanê min naçe. Em li dora wê kom dibûn û berhemên ku sawalên me hildiberandin pêşkêşî me dikir. Mih yan jî bizin xwedî nirx bûn; mirov digot ew endamên malbatê ne.

Gelek caran di nava civatan de tê gotin: Sewal wek zarokên malê ne. Li gundê me tu mal bê sewal û dewar nedihatin dîtin. Van sewalan hem bi berhemên mîna: mast, penêr, rûn û firo me têr dikirin û hem jî bi hirî û mûyên xwe cilên xweşik û nivînên germ ku em xwe pê binixumînin, pêşkêşî me dikir. Li hemberî wê, di werzê zivistanê de, me ew bi êmên bisûd xwedî dikir.

Di buharan de, me zeviyên xwe ji wan re berdidan û di nava giya û nefelê de diçêriyan. Kêliyên herî xweş, gava me sewal bêrî dikirin. Te digot qey em û sewal bi zimanên hev dizanin. Bi awayekî bi rêk û pêk li dû hev dihatin ser bêriyê û bi aramî dihatin dotin. Paşê me berxikên wan dan dikirin û bi maramra wan muzîkeke xwezayî bilid dibû.

Di êvaran de, me ew di axur û xanan de bi cih dikirin û bi dilovanî me çîvên xwe li nav wan digerand û diketin xewa şîrîn.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Gava dayîkê meşk dikila, çi pêşkêşî zarokan dikir?
- 2- Çima sewalên malê xwedî nirx in?
- 3- Di civatan de çi li ser sewalan digotin?
- 4- Sewal, çi berheman pêşkêşî me dikin?
- 5- Di zivistanê de, sewal çawa tî xwedîkirin?
- 6- Di buharan de, sewal li ku diçêrin?
- 7- Kengî sewal tî bêriyê û di pey re bêrîvan çi dikin?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Çêj

Xwarina pez

Nirx

Dengê pez

Êm

Tam

Bêrî

Buha

Maremar

Dotin

2- Em valahiyên li jêr bi peyvên gunçaw dagirin:

ziman - nirx - dewar - nefel

- a- Cêja wê ji ser min naçe.
- b- Mih yan jî bizin xwedî bûn.
- c- Li gundê me tu mal bê sewal û
nedihatî dîtin
- d- ç- Di buharan de di nava giya û de
diçêriyan.

3- Em peyvên li jêr di hevokan de, bi cih bikin:

Çêre:

Pez:

Şivan:

Kar:

4- Em navên lawiran û çêlikên wan bigihînin hev:

Mih	Golik
Bizin	Cehşik
Çêlek	Berxik
Ker	Çêçik
Mirîşk	Karik

XWEŞNIVÎS

Rêgez:

Di nivîsandinê de, ji bo xweşikbûna xêza me, em nivîsê bi awayekî sivik bi aliyê rastê ve xwar dikin.

Mînak:

Awayê çewt: *Berxê çê di kozikê de bang dike.*

Awayê rast: *Berxê çê di kozikê de bang dike.*

✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin û rêgeza ku em fêr bûne, bi kar bînin:

Hemû lawir û şînatî zindî ne. Divê em zîrarê negihînin wan û li wan baldar bin; ango lawiran bi xwarin bikin û şînatîyan av bidin û wan nebirin.

RÊZIMAN

NAVÊN RAZBER Û ŞÊNBER:

✚ Em navên li jêr li gorî tabloyê dabeş bikin:

(kevir - hezkirin - sêv - kêfxweşî - bivir - xemgînî)

Heyînên ku em bi çavan dibînin û bi destan digrin	Heyînên ku nayên dîtin û tên hezkirin
	Xemgînî
Kevir	

✚ Weke ku li jor tê xuyakirin, nav li gorî heyîna xwe dibin du beş:

Navên şênber: Ew navên heyînên ku bi çavan tên dîtin û bi destan tên girtin.

Navên razber: Ew navên heyînên ku bi çavan nayên dîtin û bi destan nayên girtin, lê tên hezkirin.

✚ Em sê navên razber û sê navên şênber binivîsin.

PERPERÎK

Perperîkê heft rengê
Delalê şox û şengê
Hevalên te hatine
Tu yê razê ta kengê

Bihara dilê bavê
Xemiliye bi xunavê
Ji porên şîrîna min
Xweş tê bêhina gulavê

Stêra nûhilat e
Xwe mizgîn û xelat e
Lê sed heyf û mixabin
Rinda min bêwelat e

Gernas Koçer

BEŞA ÇAREM

WANEYAYEKEM:
CÛDÎ Û TELEVÎZYON

WANEYA DUYEM:
XWARINA HEVSENG

WANEYA SÊYEM:
WERZIŞ Û TENDURISTÎ

WANEYA ÇAREM:
CIWANA

CÛDÎ Û TELEVÎZYON

- 1- Tu ji temaşekirina televîzyonê hez dikî?
- 2- Tu li çi pirogramî temaşê dikî?
- 3- Tu nêz yan dûrî televîzyonê rûdinê?
- 4- Dema tu li televîzyonê temaşê dikî, çi qas e?

CÛDÎ Û TELEVÎZYON

Cûdî di pola xwe de, xwendekarekî pir jêhatî ye. Ew pir ji filmên zarokan hez dike. Dema ku Cûdî xwendin û lîstinê diqedîne, pirî caran li televîzyonê temaş dike. Rojekê berî biçe dibistanê, gazin ji çavên xwe kir; ew pir diêşyan. Dayîk û bavê Cûdî ew birin gel bijîşk. bijîşk ew bi rûkenî pêşwaz kirin. Bijîk tabloyeke tijî sembol li hember wî danî û pirs li ser semolan dikir û li lînûsa xwe dinivîsand.

Bijîşk bi aramî destê xwe danî ser serê Cûdî û jê pirsî: Cûdî, tu li televîzyonê temaşe dikî?

Cûdî: Erê.

Bijîşk: Tu çi qasî li televîzyonê temaşe dikî?

Cûdî bi gîrnijînekê bersiv da û pê re serê xwe xwirand: Gelekî!

Bijîşk: Em gelek sûdê ji telefîzyonê digrin; bi taybet gava em li filmên li gorî temenê xwe temaşe dikin.

Ew aşopên me fireh dikin û agahiyên me zengîn dikin. Ji mafê te ye tu li televîzyonê temaşe bikî, lê ne ji mafê te ye, tu zîyanê bidî çavên xwe!

Cûdî: Çawa?

Bijîşk: Bi mayîna pir li ber televîzyonê, çavên te dê kêm bibin û bi berdewamî li nêz televîzyonê rûnştin, dê çavên te pir zîyanê bibînin.

Divê tu bi qasî (3-4) metreyan dûrî televîzyonê rûnê û di nûbera (1-2) saetan lê temaşe bikî.

Di dawiyê de Cûdî û malbata xwe bi kêfxweşî ji cem bijîşk derketin û spasiya wî kirin!

Bijîşk li ber derî bi rûkenî, ji Cûdî re got: Heke tu dûbare bikî ez ê berçavka xwe bidim ber çavên te!

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Cûdî xwendekarekî çawa ye?
- 2- Beriya Cûdî biçe dibistanê, gazin ji çi dikir?
- 3- Malbata Cûdî ew birin ku?
- 4- Bijîşk çi pirs ji Cûdî kir?
- 5- Sedema êşa çavên Cûdî ji çi derket?
- 6- Bijîşk çi agahiyên bijîşkî pêşkêşî wî kirin?
- 7- Tu jî ji bo parastina çavên xwe ji zîyanan, hin pêşniyaran bike.

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva şînkirî ji nav peyvan hilbijêrin:

- Bijîşk her roj serdana nexweşên xwe dike.
- her roj serdana nexweşên xwe dike.
(doktor - şivan - cotkar)

- Kevok **sembola** aşîtiyê ye.
- Kevok aşîtiyê ye.
(nîşana - firinde - lawir)

- Rûyê wî her dem bi **girnijîn** e.
- Rûyê wî her dem bi e.
(tirş - ken - deng)

2- Em peyv û dijwateya wê bighînin hev:

Maf

Valakirin

Ziyan

Bêmafi

Dagirtin

Sûd

Gazin

Razîbûn

3- Em valahiyên li jêr bi peyva guncaw dagirin:

nêzî - ber - xwe - bisûd

- a- Divê em gelekî li televîziyoê rûnenên.
- b- Em xwe pir televîzyonê nakin.
- c- Em li fîlmêntemaşê dikan.
- ç- Em li xwendina baldar in.

XWEŞNIVÎS

✚ Em helbesta li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

Xwendin divê hem pir xebat
Bo milletê kurd û welat
Kurdino ji xew rabin hemû
Mizgîn li we roja me hat

Cegerxwîn

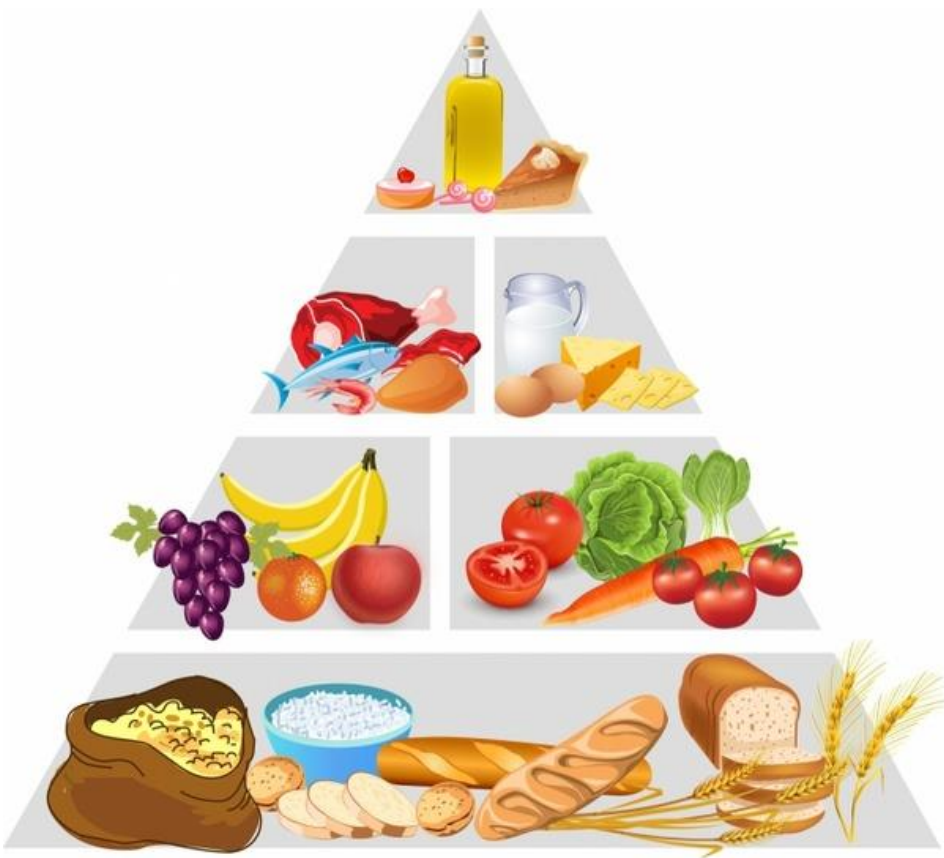
DERBIRÎN

Li ser fîmekî ku te lê temaşe kiriye, nivîsekê li ser lînûsa xwe binvîse û van xalan di ber çavan re derbas bike:

- 1- Navê fîlim.
- 2- Çima tu jê hez dikî?
- 3- Dema wî.
- 4- Sûdên ku te jê girtiye.

XWARINA HEVSENG

- 1- Em çî di wêneyê de dibînin?
- 2- Ji bo çî mirov xwarinê dixwe?
- 3- Pêwîst e mirov çî xwarinan bixwe?
- 4- Gelo, mirov dikare bê av bijî?

XWARINA HEVSENG

Xwarin yek ji pêdiviyên jiyanê yên bingehîn e.

Dildar birçî bûbû, xwest xwarinê bixwe. Deriyê sarincê vekir û ma sekinî nizane çi bixwe.

Nan bang kir: Min bixwe! Ez ê bi şekirê xwe enerjîya laşê te xurt bikim.

Şîr û mast: Were gel me, em ê pirotîn, vîtamîn û kalisyoma ku hestiyên te xurt bikin, bidin te.

Mêwe û sebzeyan (serê xwe rakirin): Em ê vîtamîn, hesin û xwêyên kanzayî yên ji laşê te re pêwîst in, bidin te! Şaneyan ava bikin û te ji nexweşîyan biparêzin.

Goşt, hêk û baqilan: Em pirotîn in! Em ê şaneyên laşê te nû bikin û enerjîya te xurt bikin.

Nîvişk û zeyt, (herikîn) û gotin: Em ê vêtamînan veguhêzin cihê wan û enerjîyê bidin laş te!

Avê (li wan guhdar dikir û ji nişkave rabû): Bêyî min tu nikarî bijî; piraniya bikaranînên jîndarî xwe dispêrin min û germahiya laşê te birêxistin dikim.

Dildar: Hemû xwarin li ber xwe danîn û dest bi xwarinê kir. Xwişka wî hat, ew dît û got: Tu çi dikî!!?

Dildar: Ez ê hemûyan bixwim, ji bo ez bi hêz bibim û nexweş nekevim. Xwişka wî lê vegerand:

- Rast e pêwîstiya me bi xwarinê heye, lê divê mirov hevsengiyê di nav xwarinê de çêke.

Hin xwarin hene, heger tu wan pir bixwî dê zîyan bighêje tendurîstiya te. Pêwîst e em li gor pêdiviya laşê xwe bixwin.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Em vêtamînan ji çi, bi dest dixin?
- 2- Sûdên pirotînan ji bo laş çi ne?
- 3- Ji bo çi jiyan bêyî avê nabe?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyva rengsor, xêz bikin:

a- **Pêdiviya** me bi vîtamînan heye.

pêwîstî - çare - guhdarî

b- Av ji bo jiyanê heybereke **bingehîn** e.

alî - xistin - sereke

c- **Enerjî** ji bo tevgerê pêwîst e.

gog - wize - cil

ç- Em xwêyên **kanzayî** ji sebzeyan bi dest dixin.

lawir - metal - agir

2- Em xwarinan bigihînin heyberên ku pêşkêş dikin:

Nan

Hesin

Baqil

Vêtamîn

Mêwe

Pirotîn

Sebze

Şeker

Şîr

Kalîsyom

3- Em bersiva rast hilbijêrin:

✚ Ji bo xwarina me tendurist be, pêwîst e em xwarinê:

a- Li gor pêdiviya xwe bixwin.

b- Cureyekî tenê bixwin.

c- Bê pîvan bixwin.

XWEŞNIVÎS

Rêgez:

Di nivîsê de, ji bo nivîsîneke bedew û lihevhatî, pêwîst e em bi awayekî rast binivîsin û ji xêzê dernekevin.

Mînak:

Awayê çewt:

Di fêrbûnê de daxwaza azad ji kotekiyê bi bandortir e.

Awayê rast:

Di fêrbûnê de daxwaza azad, ji kotekiyê bi bandortir e.

✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik li ser lînûsa xwe bi awayekî rêkûpêk binivîsin:

Ji bo ku em baş mezin bibin û nexweş nekevin, pêwîst e em xwarinên cur bi cur bixwin.

RÊZIMAN

✚ Em her du hevokên li jêr bixwînin:

Lewend bi gulokên berfê dilîze.

Ew bi gulokên berfê dilîze.

✚ Di hevoka duyem de, li şûna navê lewend çi peyv hatiye bikaranîn?

Karker diçin karên xwe.

Ew diçin karên xwe.

✚ Di hevoka duyem de, li şûna navê karker çi peyv hatiye bikaranîn?

Rêgez:

Cînav: Ew peyvên ku cihê navan digirin.

Cînavên xwerû ev in:

Ez - tu - ew - em - hûn - ew

✚ Em cihên valan bi cînavên li jêr dagirin:

ez - tu - ew - em - hûn - ew

- a- her sibe diranên xwen firçe dikim.
- b- bi hevalên xwe re bi veşartokê dilîzî?
- c- Bengîn dîtin.
- ç-her gav bi kêfxweşî diçin dibistanê.
- d- pir ji muzîkê hez dike.

WERZIŞ Û TENDURISTÎ

- 1- Xwendekarên di wêneyê de çi dikin?
- 2- Werziş çi ye?
- 3- Kêfa we ji werzişê re tê, çima?
- 4- Piranî kêfa we ji kîjan listikê re tê?
- 5- Kesê werzişê dike çawa ye û kesê werzişê nake çawa ye?

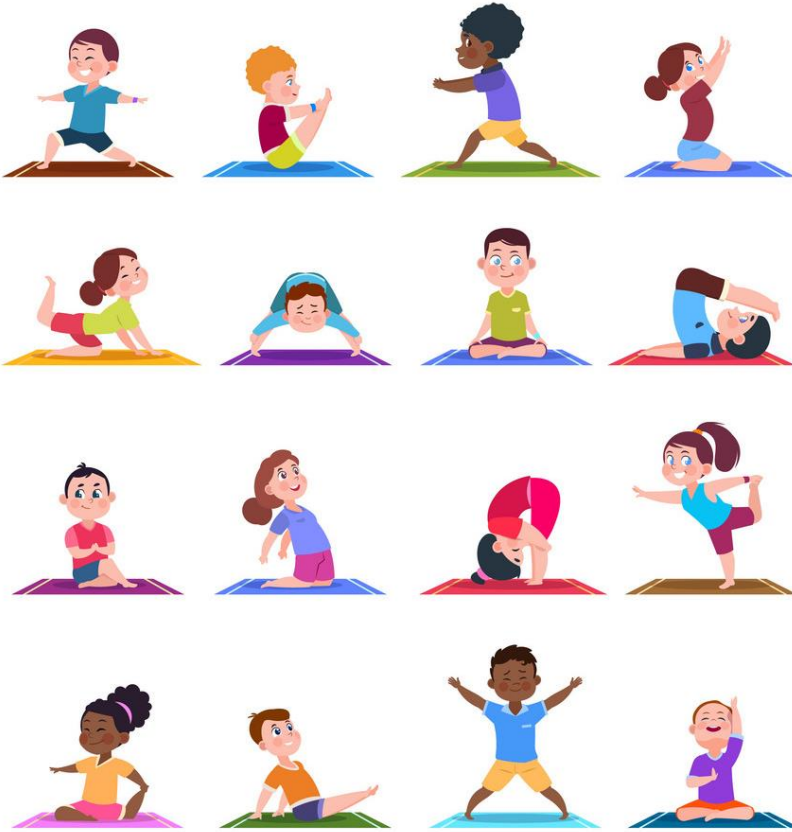
WERZIŞ

Û

TENDURISTÎ

WERZIŞ Û TENDURISTÎ

Em xwendekar gelekî ji werzişê hez dikin, roja ku waneya werzişê li gel me hebe, em bawer nakin kengî dema wê bê. Nemaze piştî waneyên ku pêwîstiya wan bi baldarî û hizirîneke pir heye.

Ji ber ku werziş me kêfxweş dike, mejiyê me vedihesîne, em dikarin waneyên piştî waneya werzişê xweş derbas bikin û zû tê bigihêjin. Her wiha bi rêya werzişê, gewde çalak dibe, pergalên laşê me vedigerin rewşa xwe ya asayî.

Werziş enerjîya gewdeyê me bilind dike û pergala geranê sererast dike. Bi hêsanî xwîn bi awayekî bi rêk û pêk li hemû gewdeyê me belav dibe. Senga laş diparêze û masûlkeyan xurt û bi hêz dike.

Hestiyan jî saxlem dike û wan ji rizîna hestiyan û qerimînê diparêze. Rê li ber gelek nexweşîyan digire. Em dikarin bibêjin ku werziş gewdeyekî xurt, saxlem û bihêz, ava dike.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Kengî xwendekar li hêviya waneya werzişê ne?
- 2- Çima werziş piştî hin waneyan ji xwenekaran re pêwîst e?
- 3- Hin sûdên werzîşê yê ku di waneyê de, derbas nebûne, ji hevalên xwe re bibêjin.
- 4- Werziş gewdeyekî çawa ava dike?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê bigihînin hemwateya wê:

Nemaze

Bêhindan

Pergal

Xwezayî

Gewde

Bi taybetî

Asayî

Sîstem

Laş

2- Em bersiva rast hilbijêrin:

A. Werziş pergala geranê:

a- Sererast dike **b-** Xwar dike **c-** Xera dike

B. Xwendekar ji werzişê:

a- Dûr dikevin **b-** Hez dikin **c-** Ditirsin

C. Bi werzişê gewde dikare li hember nexweşiyan:

a Winda bibe **b-** Şaş bibe **c-** Xwe ragire

3- Em hevokên li jêr bi awayekê rêkûpêk binivîsin:

- di rojbaşê de pêk tinin.

- hin rahênanên werzişî.

- em her sibe, berî em derbasî polan bibin.

.....

.....

XWEŞNIVÎS

Rêgez:

Ji bo nivîseke lihevhatî û rind, pêwîst e di nivîsandinê de qebareya tîpên me wek hev bin û ji hev ne cuda bin.

Awayê çewt: Xebat karê herî birûmet e.

Awayê rast: Xebat, karê herî birûmet e.

✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin û rêgezên ku em fêrî wan bûne, bi kar bînin:

Ji bo ku mirov jiyanêke tenurist bijî, pêwîst e her roj werzişê bike, xwarineke hevseng bixwe û dûrî tiştên bizirar bikeve.

RÊZIMAN

+ Em her du hevokên li jêr bixwînin:

+ Hevendî helbest dixwendin.

+ Wî helbest dixwendin.

+ Di hevoka duyem de, li şûna navê Hevend, çi peyv hatiye bikaranîn?

+ Zînê gul av dan.

+ Wê gul av dan.

+ Di hevoka duyem de, li şûna navê Zînê, çi peyv hatiye bikaranîn?

Rêgez:

Cînav: Ew peyvên ku cihê navan digirin.

Cînavên tewandî ev in:

min - te - wî - wê - me - we - wan

✚ Em cihên valan bi cînavên li jêr dagirin:

min - te - wî - wê - me - we - wan

- a- Te ji **min** re pir wane vegerandin.
- b- Mamoste ji hemûyan re got.
- c- em li gulîstanê dîtin.
- ç- porê xwe kir kezî.
- d- pêlava werzişê li xwe kir.
- e- baxçeyê dibistanê paqij kir.
- ê- xwendin bi dawî kir?

DERBIRÎN

1- Dema guncaw ji bo werzişê kengî ye?

2- Sûdên werzişê çi ne?

✚ Em bi çend hevokan derbirînekê di vê çarçoveyê de binivîsin.

.....

.....

.....

.....

CIWANA

Ciwana pir xweşik e
 Lêv û dev tev tenik in
 Fistan li bejnê rengîn
 Por xelex û zêrîn
 Diçe baxçê zarokan
 Bi devkenî û dîlan
 Her dilîze ew li wir
 Bi hêlanê bi zuxir
 Piştî ku xware fîravîn
 Dikeve xewa şîrîn
 Demekê kin xew dike
 Çavên xwe pê nerim dike
 Paşê li gel bavê xwe
 Diçe gel dayîka xwe
 Ji kêfan dide lotkan
 Bona baxçê zarokan

Yûnis Bahram

BEŞA PÊNCHEM

WANEYAYEKEM:

NEWROZ

WANEYA DUYEM:

EFRÎN

WANEYA SÊYEM:

PARASTINA XWEZAYÊ

WANEYA ÇAREM:

AY LÊ GULÊ

NEWROZ

- 1- Navê çend cejinên ku hûn wan pîroz dikin bibêjin.
- 2- Di avdarê de xweza çawa dibe?
- 3- Çi bone di avdarê de hene?
- 4- Em çawa Newrozê pîroz dikin?
- 5- Pirsra Cejina Newrozê ji bav û dayîka xwe bikin.

NEWROZ

Ji her boneyekê re dîrokek heye. Bi vê boneyê re pir bîranîn, hest û pêhesîn jî hene. Gava xweza bi rengên xwe yê cuda her derê dinixumîne, bi renekî normal derûniya mirov doza derketina nava xwezyê dike.

Li herêma me, dema roja Cejina Newrozê nêzîk dibû, di dilê me de hestekî cuda çêdibû. Me roj bi roj nêzîkbûna vê rojê dihejmart. Êvara cejinê, gel agir li cihên bilind vêdixistin. Her keseî ev agir geş dikir û li dora wî kom dibûn û dîlan digerandin. Me ji jor ve her der didît; li her derê ronahiya azadiyê blav dibû.

Bi wê kêfxweşiyê roj diçû ava û tariyê digirt ser her derê, lê destên me ji ronahiya agir nedibû.

Bi şev me dixwest saet zû bibeze û bibe Newroz. Roja dîtir cilên ku me ji bo vê boneyê veşartibûn li xwe dikirin û me berê xwe dida navenda pîrozbahiyê. Te digot gel bûye yek giyan yek deng. Heta ber êvarî me xweşiya vê rojê çêj dikir û bi stranên netewî û tilîliyên dayîkan, vedigeriyan malê.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Bi nêzîkûna Cejina Newrozê, hestên zarokan çawa dibû?
- 2- Êvara Cejina Newrozê çi dihat kirin?
- 3- Kesên beşdar, li dora agir çi dikirin?
- 4- Di roja Newrozê de, em çi cilan li xwe dikin?
- 5- Roja Newrozê giyanekî çawa çêdibe?

HÎNDARÎ

1- Em bazinekî li derdora hemwateya peyvê, xêz bikin:

Bone:

hilkeft - bûyer - rûdan

Derûnî:

rewanî - gewdî - fîzîkî

Giyân:

can - hewa - pirîsk

2- Em her sê peyvên li jêr di hevokan de bi kar bînin:

Kawa:

Hesinkar:

Newroz:

2- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

Li herêma me gava roja Newrozê nêzîk
dibû, di dilê me de cuda çêdibû. Me roj bi
roj vê rojê dihejmart.

3- Em navên heyînên li jêr binivîsin:

.....

.....

.....

XWEŞNIVÎS

✚ Em nivîsa li jêr bi rengekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

Di meha avdarê de, gelek bone hene. Bi taybet Cejina Newrozê ya ku em her sal wê pîroz dikin. Her wiha 8'ê Avdarê û 12'yê Avdarê jî hene. Meha avdarê cihekî giring di salnameya kurdî de digre.

RÊZIMAN

Rêgez:

Cînavên şanîdanê: Ew cînavên ku şûna navan digirin û heyînan bi nîşandanê bi me didin nasîn.

Cînavên şanîdanê ev in: **ev - **ew****

✚ Em cihên valan bi cînavên şanîdanê (ev - ew) dagirin:

a- cotkar li nava zeviya xwe ye.

b- Min heval ji mêj ve nas dikir.

c- Min gul av dan.

ç- wane pir bi sûd bû.

Wane 2

EFRÎN

- 1- Em li kîjan beşê Kurdistanê dijîn?
- 2- Navê çend bajarên Kurdistanê bibêjin.
- 3- Hûn ji kîjan bajarê Kurdistanê ne?
- 4- Efrînê bi çi navdar e?

EFRÎN

Piştî ku Lîlav û malbata xwe ji Efrînê vegeriyan Dirbêsiyê, Lîlav gelekî kêfxweş bûbû. Ji ber vê yekê, hevalê wê Sîpan, mereq kir û ev pirs kir:

- Sedema vê kêfxweşiya te, çi ye?
Lîlavê, berê xwe da Sîpan, hinekî din nêzî wî bû û got:
- Ji ber ku ez û malbata xwe çûbûn Efrînê û me demeke pir xweş li wir derbas kir.

Dema Lîlavê wiha got, bala Evînê kişand û ji Lîlavê xwest ku hinekî ji wan re dabaşa Efrînê bike.

Lîlavê jî pir jidil li wan temaşe kir û got:

- Efrîn bajarekî rengîn ê rojavayê Kurdistanê ye. Ew weke bûkekê ye; bi darên zeytûnan, rûbar, kanî, deşt û baniyan hatiye xemilandin. Ji ber wê jî avhewayaya wê pir xweş û hênîk e. Her wiha li Efrînê gelek cihên dîrokî jî hene mîna: Keleha Semanê, Keleha Hûriyan û Eyndara.

Di gel wan, cihên pir xweş û seyrangehên mîna sûlava Meydankê û Basûtayê jî lê hene.

Di vê navberê de, dema Lîlavê dabaşa erdîgarî, çiya û baniyên Efrînê dikir, çavên wê dibiriqîn û hezkirin ji rûyê wê dibariya. Ji ber vê yekê, Sîpan û Evîn pir bi gotinên wê bandor bûn û biryar dan ku sala were, seyrana xwe ya salane, li Efrînê derbas bikin.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Lîlavê serdana kîjan bajarî kiribû?
- 2- Di nerîna Lîlavê de, Efrîn bajarekî çawa ye?
- 3- Navên cihên dîrokî yê li Efrînê çi ne?
- 4- Çima Sîpan û Evînê biryara çûna Efrînê dan?

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva sorkirî ji nav peyvan hilbijêrin:

- Em çûn **seyranê**.
 - Em çûn
- (ger û geşt - pel - bajar)

- Evînê gotinên Lîlavê **mereq** kirin.
 - Evînê gotinên Lîlavê kirin.
- (wêne - hes - lawir)

- Lîlavê li hevalên xwe **temaşê kir**.
 - Lîlavê li hevalê xwe
- (dep - gefxwarin- nerî)

4- Em beşê hevokê yê kêr di cihê vala de binivîsin:

xemila Efrînê ye - cihekî seyranê ye -
cihekî dîrokî ye

- Keleha Semanê
- Rûbar, kanî û darên zetûnan
- Sûlavên Meydankê,

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî bi rêk û pêk, li ser lênûsa xwe binivîsin û hemû rêgezên rêziman û xweşnivîsê ku heta niha bi me re derbas bûne, bi kar bînin:

Xweza dikare bêyî mirov bijî lê mirov
nikare bêyî xwezayê bijî Ji ber ku xweza
xwe bixwe nû dike û diparêze pêdiviya wê
bi mirov tune ye Lê belê mirov hemû
pêdiviyên xwe ji xwezayê distîne Parastina
xwezayê erkê her kesî ye

RÊZIMAN

✚ Em hevokên li jêr bixwînin û bala xwe bidin jimar û zayenda peyan:

- Bêrîvanê dar av da.
- Hêlîn çîrokê dixwîne.
- Alanî ew dît.
- Ew cû bajarî.
- Pêwîst e em daristanan biparêzin.

✚ Em çi dinînin?

Rêgez:

Her sê pêvekên (ê - î - an) qertaf in ku mêjer û zayenda peyvan diyar dikin.

✚ Em hevokên li jêr bi qertafên guncaw dagirin:

Zana li vî bajar..... mezin bûye, ew gelekî ji xwezay..... hez dike û jiyana gunad..... xweştir dibîne.

DERBIRÎN

- ✚ Her herêmek xwedî dîrok û taybetiyên xwezayî yê cuda ne. Hûn jî pênc xêzan li ser cihên dîrokî û taybetiyên xwezayî yê bajar an jî gundê xwe binivîsin.

.....

.....

.....

.....

.....

Wane 3

PARASTINA XWEZAYÊ

- 1- Li derdora me çi heyîn hene?
- 2- Ev heyîn mezin dibin an na?
- 3- Gelo ev heyîn çi sûtê didin me?
- 4- Erkê me li hember van heyînan çi ye?

PARASTINA XWEZAYÊ

Di baxçeyê mala Gulbînê de, gelek dar hene. Dara wan a tirî roj bi roj rengê wê zertir dibe. Vê rewşê bala Gulbînê kişand.

Gulbîn: Dayê, çima rengê dara me ew qas zer bûye? Çima darên din rengên wan ne zer in?

Dayîk: Keça min, ev dar nêzî deriyê malê ye û gelek caran ava şuştinê ya ku heyberên kîmayî dihewîne, ji boriya karîzê diçe ber wê û ew av ziyane dide darê.

Gulbîn: Divê em wê biparêzin!

Dayîk: Belê keça min, duh min boriya karîzê çaksaz kir. Di çend rojan de wê rengê wê vegere.

Mixabin kêça min! Di xwezayê de av û bi hezaran dar, şînatî û lawir rastî van metirsiyên kîmyayî tîn û xweza roj bi roj xera dibe.

Gulbîn: Dayê, beriya çend rojan, me li dibistanê dar çandin. Em û mamoste bi hev re wan av didin.

Dayîk: Destên we sax bin! Xweza mala me ya mezin e, divê em li mala xwe miqate bin.

Wateyên peyvan:

Baxçe: Gulîstan

Metirsî: Xeterî

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Di baxçeyê mala Gulbînê de, çi heye?
- 2- Çima rengê dara tirî zer bibû?
- 3- Dayîka Gulbînê, çi bergirî standibû?
- 4- Li dibistanê xwendekar û mamosteyan çi kiribûn?
- 5- Li ser dar, lawirekî yan şînatiyekê ku tu baldariyê lê dikî, biaxive.

HÎNDARÎ

1- Em bi peyvên li jêr sê hevokan li ser sûdên xwezayê binivîsin:

**dar - lawir - hewa - fêkî - oksîjen - goşt
- me - dan**

.....

.....

.....

2- Em hevokên li jêr li gorî xwe temam bikin:

Sûdên xwezayê

Divê em xwezayê

Heyberên kîmyayî

Em avê

3- Em li hemberî lawirên li jêr, li ser cihên ku lê dijîn,
kurtehevokan binivîsin:

.....

.....

.....

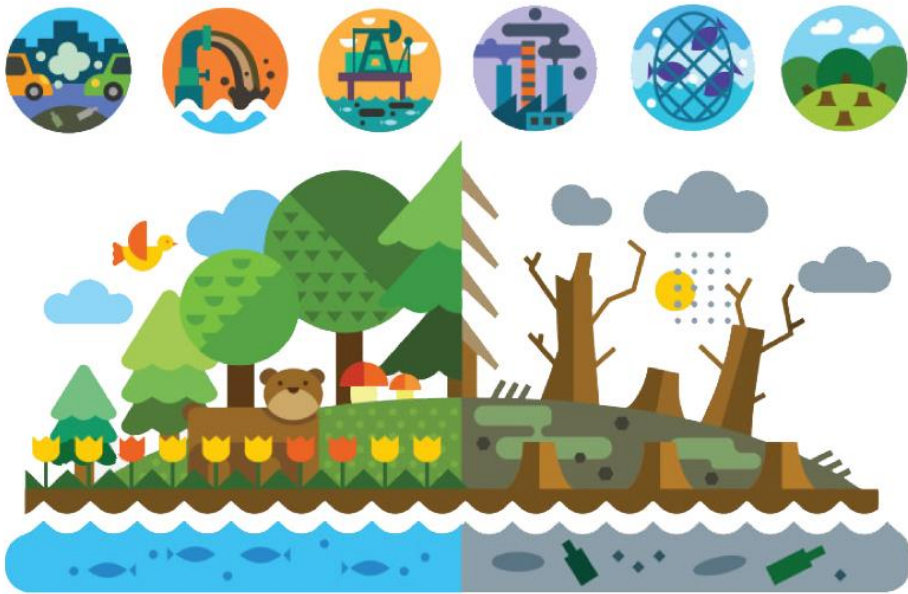

.....

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em nivîsa li jêr bi rengekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin û hewil bidin ku hemû rêgezên ku bi me re derbas bûne bi kar bînin:

Roj bi roj cîhana me ber bi metirsî û xerabûnê ve diçe. Ew jî ji ber kiryar û tevgerên mirovan ên neberpirsiyar e. Mîna birîna daran, pîrbûna gelaşê û dûmana tirimbêl û kargehan. Ji ber vê yekê, erkek ji erkên me yê mirovî, ew e ku em li xwezayê baldar bin û çandina daran li derdora xwe pir bikin.

RÊZIMAN

✚ Em hevokên li jêr bixwînin:

- Xwişka wê dixwîne.
- Xwişk wê dixwîne.

- Bavê min karmend e.
- Bav min karmend e.

- Em li pirtûkên xwe baldarin.
- Em li pirtûk xwe baldarin.

✚ We çî cudahî di navbera hevokên bûrî de dît?

Rêgez:

Her sê pêvekên (a - ê - ên) veqetandek in.
Ew ji bo naskirina mêjer, zayend û
pevgirêdana peyvên, tên bikaranîn.

✚ Em hevokên li jêr bi veqetandekên guncaw dagrin:

- Dar... gûzê bilind e.
- Welat... me rengîn e.
- Ew bi heval.... xwe re dilîze.
- Heval..... herî baş pirtûk in.

DERBIRÎN

Em mijarekê derbarê av û giringiya wê li ser lênûsa xwe binivîsin û xalên li jêr di ber çavan re derbas bikin:

- 1- Em avê ji ku bi dest dixin?
- 2- Giringiya avê ji bo me çi ye?
- 3- Em çawa wê bi kar bînin?

AY LÊ GULÊ

Ay lê gulê gula minê
Şîrîna li ber dilê minê
Gulê nadim malê dinê
Wel ser gulê têm kuştinê

Gulê kesk û sor û zer e
Nîşana alê li ser e
Êdî reng spî gewher e
Şîrîn û peymana minê

Rengê te yê pir delalî
Bilbil li ser te dinalî
Te nebînim di vî halî
Armanç û kesera minê

Gotin: Imerê Lalê

Stran: Mihemed Şêxo

Programê Belavkirina Waneyan li Ser Sala Xwendinê

Heftî Meh	Heftiya Yekem	Heftiya Duyem	Heftiya Sêyem	Heftiya Çarem
Rezber			Sirûda ABC'yê	Lêveger
Cotmeh	Lêveger	Lêveger	Xwendevan im	Arezûyên xwendekaran
Mijdar	Wênesaza biçûk	Xwendina çîrokan	Zarok û listin	Lêvegera beşê
Berfanbar	Dara zeytûnê	Em daran biçînin	Sewalên me	Perperîk
Rêbendan	Lêveger	Lêveger	Bêhnvedan	Bêhnvedan
Reşemeh	Lêvegera beşê	Cûdî û televîzyon	Xwarina hevseng	Werziş û tenduristî
Avdar	Ciwana	Lêvegera beşê	Newroz	Efrîn
Cotan	Parastina xwezayê	Ay lê gulê	Lêvegera beşê	Lêvegera rêziman
Gulan	Lêveger	Lêveger		